

En pionjär för skolan och rösträtten

Berättelse

En ung kvinna med stora planer

Anna Whitlock föddes i Stockholm 1852. Hon växte upp i en tid då flickors utbildning sällan togs på allvar. Många ansåg att en kvinnas viktigaste uppgift var att sköta hemmet och familjen. Anna tänkte annorlunda. Hon ville lära sig, och hon ville arbeta. Efter sin egen utbildning och flera studieresor i Europa bestämde hon sig för att förändra hur barn undervisades.

En skola med nya idéer

År 1878 grundade Anna Whitlock en skola i Stockholm. Skolan blev snabbt känd för sina moderna tankar. I stället för att eleverna skulle lära sig allt utantill, fick de göra experiment, ställa frågor och åka på studiebesök. Anna ville att eleverna skulle förstå världen, inte bara minnas fakta. År 1893 tog hon ett ovanligt steg och gjorde skolan till en samskola, vilket innebar att pojkar och flickor undervisades tillsammans. Det var en idé som många reagerade starkt på, men Anna var övertygad om att det var rätt. Skolan, som i dag bär hennes namn, leddes av henne ända fram till 1918.

Kampen för rösträtten

Anna nöjde sig inte med att förändra skolan. Hon såg tydligt att kvinnor saknade rättigheter som män tog för givna. Trots att kvinnor betalade skatt fick de inte rösta i val, vilket Anna ansåg vara djupt orättvist. Därför blev hon en av de ledande personerna i kampen för kvinnans politiska rösträtt. Hon var med och grundade en stor rösträttsförening och var dess ordförande i två omgångar. Arbetet var långt och tålamodsprövande, eftersom motståndet var starkt och förändringen tog tid.

Anna var en bestämd person som inte var rädd för att säga sin mening. Å ena sidan väckte hon ibland irritation, å andra sidan vann hon stor respekt för sitt mod och sin tydlighet. Under en period satt hon med i Stockholms stadsfullmäktige, och 1918 fick hon en kunglig medalj för sina insatser.

Ett arv som lever vidare

Anna Whitlock dog 1930. Några år innan hade svenska kvinnor för första gången fått rösta i ett riksdagsval, vilket innebar att hon hann uppleva att hennes långa kamp gav resultat. När hon dog testamenterade hon en stor summa pengar till stipendier, så att unga människor skulle kunna utbilda sig oavsett bakgrund.

Hennes liv visar att en enda person kan påverka samhället på flera sätt samtidigt. I klassrummet förändrade hon synen på hur barn lär sig. I samhället bidrog hon till att kvinnor fick en röst. Följaktligen minns vi henne i dag inte bara som en lärare, utan som en pionjär som vågade gå före.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ta på allvar	tycka att något är viktigt
studieresor	resor man gör för att lära sig något
undervisa	lära ut, hålla lektioner
utantill	kunna något i huvudet, utan att läsa
samskola	en skola där pojkar och flickor går tillsammans
övertygad	helt säker på att man har rätt
ta för givet	tro att något alltid finns, utan att tänka på det
orättvist	inte rättvist
tålamodsprövande	något som kräver mycket tålamod
motstånd	när andra är emot något
testamentera	lämna sin egendom till någon efter sin död
stipendier	pengar som hjälper någon att studera
pionjär	någon som är först med något nytt

Läsförståelsefrågor

1. Hur såg många på flickors utbildning när Anna växte upp?
 1. Den var lika viktig som pojkars.
 2. Den togs sällan på allvar.
 3. Den var förbjuden i lag.
2. Vad var grundtanken med Annas sätt att undervisa?
 1. Att eleverna skulle minnas så mycket fakta som möjligt.
 2. Att eleverna skulle förstå världen, inte bara memorera.
 3. Att eleverna inte skulle behöva läsa böcker.
3. Vad menas med att skolan blev en samskola 1893?
 1. Att skolan fick fler elever.
 2. Att pojkar och flickor undervisades tillsammans.
 3. Att skolan bytte byggnad.
4. Varför ansåg Anna att det var orättvist att kvinnor inte fick rösta?
 1. Kvinnor betalade skatt men hade ändå ingen röst i valen.
 2. Kvinnor var fler än män.
 3. Kvinnor hade mer utbildning än män.
5. Vilket av följande beskriver bäst Annas personlighet enligt texten?
 1. Tystlåten och försiktig.
 2. Bestämd och tydlig, vilket både irriterade och imponerade.
 3. Osäker och lättpåverkad.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Anna ledde sin skola fram till 1918.
 2. Anna tyckte att pojkar och flickor borde gå i olika skolor.
 3. Anna reste till Amerika för att studera.
7. Vad gjorde Anna med sina pengar efter sin död, och varför? (Svara med ett par meningar.)
8. Texten säger att Anna "hann uppleva att hennes långa kamp gav resultat". Vad syftar detta på?
9. Förklara med egna ord hur Anna påverkade samhället på två olika sätt.
10. I texten står det att Anna "vågade gå före". Vad tror du menas med det? (Inferens)
11. Varför tror du att många reagerade starkt när skolan blev en samskola? (Inferens)
12. Vad i Annas liv tycker du är mest beundransvärt? Motivera ditt svar.

Facit

1. b
2. b
3. b
4. a
5. b
6. 1. ja b) nej c) det står inte i texten
7. Exempel på svar: Hon testamenterade pengar till stipendier så att unga skulle kunna studera, oavsett vilken bakgrund de hade. Hon ville ge fler människor chansen att utbilda sig.
8. Exempel på svar: Det syftar på att svenska kvinnor fick rösta i ett riksdagsval för första gången några år innan hon dog, något hon länge hade kämpat för.
9. Exempel på svar: I skolan förändrade hon hur barn undervisades, och i samhället hjälpte hon kvinnor att få rösträtt. Hon arbetade alltså för förändring både i klassrummet och i politiken.
10. Exempel på svar: Hon var bland de första som prövade nya idéer som andra ännu inte vågade, till exempel samskola och kvinnlig rösträtt. Hon ledde vägen för andra.
11. Exempel på svar: På den tiden var det normalt att pojkar och flickor hölls åtskilda, så idén kändes ny och främmande för många. Vissa var nog oroliga för att bryta mot traditionen.
12. Exempel på svar: Att hon vågade stå för sina åsikter trots starkt motstånd. (Andra svar är möjliga om de motiveras.)

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten knyter ihop Anna Whitlocks pedagogiska reformarbete med hennes politiska engagemang och visar hur individuellt mod kan driva samhällsförändring. Tema: utbildning, jämställdhet och rätten att påverka. Lämpar sig för fördjupande samtal om demokrati och kvinnors historia.

Diskussionsfrågor

- Anna ville att eleverna skulle förstå, inte bara memorera. Hur ser ett bra lärande ut enligt dig?
- Varför tror du att det tog så lång tid innan kvinnor fick rösta i Sverige?
- Anna mötte starkt motstånd men gav inte upp. Vad krävs för att orka kämpa länge för en sak?
- Finns det rättigheter som du tycker att människor borde få men inte har i dag? Vilka?
- **Skriv (5–6 meningar):** Beskriv en förändring i samhället som du tycker är viktig. Förklara varför den behövs och hur den skulle påverka människors liv.

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (skbl.se): Anna Whitlock — <https://skbl.se/en/article/AnnaWhitlock>
- Wikipedia: Anna Whitlock — https://en.wikipedia.org/wiki/Anna_Whitlock
- Föreningen för svensk undervisningshistoria: Anna Whitlock – en pedagogisk pionjär — <https://undervisningshistoria.se/anna-whitlock-en-pedagogisk-pionjar/>
- Stockholmskällan: Anna Whitlock 1852–1930 — <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32316>

Faktagranskad i juni 2026. Anna Whitlock föddes 13 juni 1852 i Stockholm och dog 16 juni 1930 i Djursholm. Hon grundade en skola i Stockholm 1878 (senare Whitlockska samskolan), som blev samskola för pojkar och flickor 1893, och var dess rektor till 1918. Hon var med och grundade Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och var dess ordförande i två omgångar. Osäkerhet: källorna anger något olika årtal för ordförandeperioderna (Wikipedia: 1903–1907 och 1911–1912; skbl.se: 1903–1909 och 1912–1914). Texterna säger därför bara "i flera år" / "i två omgångar" utan exakta årtal. Bilden (1912) är public domain (publicerad före 1931, okänd fotograf).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.